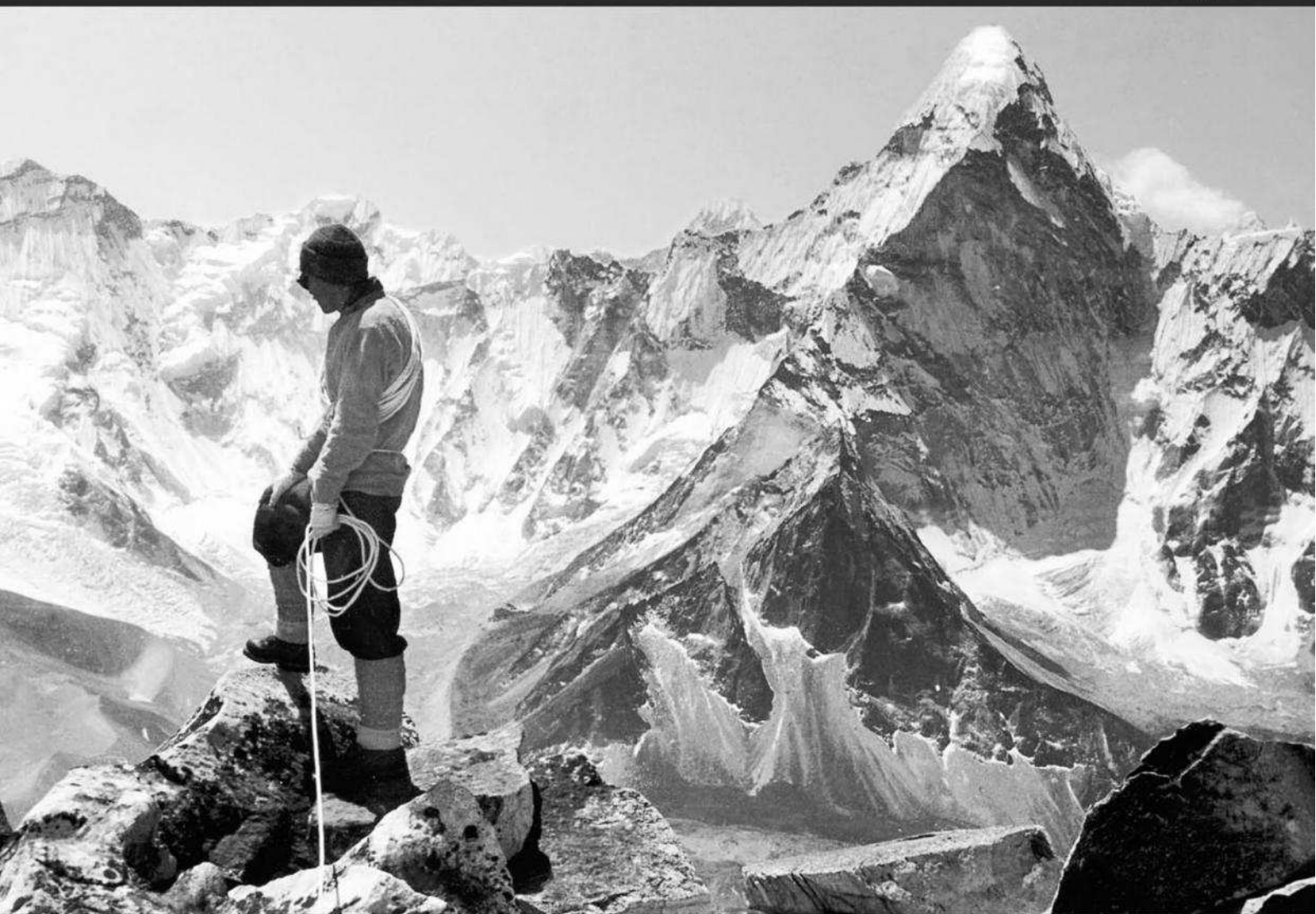

NAKLADATELSTVÍ JOTA

ALPSKÝ SPOLEK

VE SPOLUPRÁCI S KRÁLOVSKOU GEOGRAFICKOU SPOLEČNOSTÍ

HOROLEZCI

PŘÍBĚHY O ODVAZE A DOBÝVÁNÍ HOR

Z anglického originálu *Mountaineers* vydaného nakladatelstvím Dorling Kindersley Ltd ve spolupráci s Royal Geographical Society (společně s IBG) a The Alpine Club ve Velké Británii v roce 2011

přeložil Jakub Futera

Odpovědný redaktor Jan Malý

Technický redaktor Petr Kovář

Obálka a sazba dle originálu René Senko

Tisk a knihařské zpracování
Tisk Centrum, s. r. o., Moravany u Brna

Jako svou 2 612. publikaci
vydalo Nakladatelství JOTA, s. r. o.

Škárova 16, 612 00 Brno

tel.: 515 919 580

e-mail: jota@jota.cz

www.jota.cz

V Brně roku 2018

360 stran

Vydání první

ISBN 978-80-7565-407-6

Copyright © Dorling Kindersley Limited, 2011

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the copyright owner.

Senior Editor Bob Bridle

Senior Art Editor Sharon Spencer

Jacket Designer Silke Spingies

Production Editor Tony Phipps

Production Controller Erika Pepe

Managing Editor Stephanie Farrow

Managing Art Editor Lee Griffiths

Managing Editor David John

Senior Editor Rob Colson

Senior Designer Ben Ruocco

Editor Debra Wolter

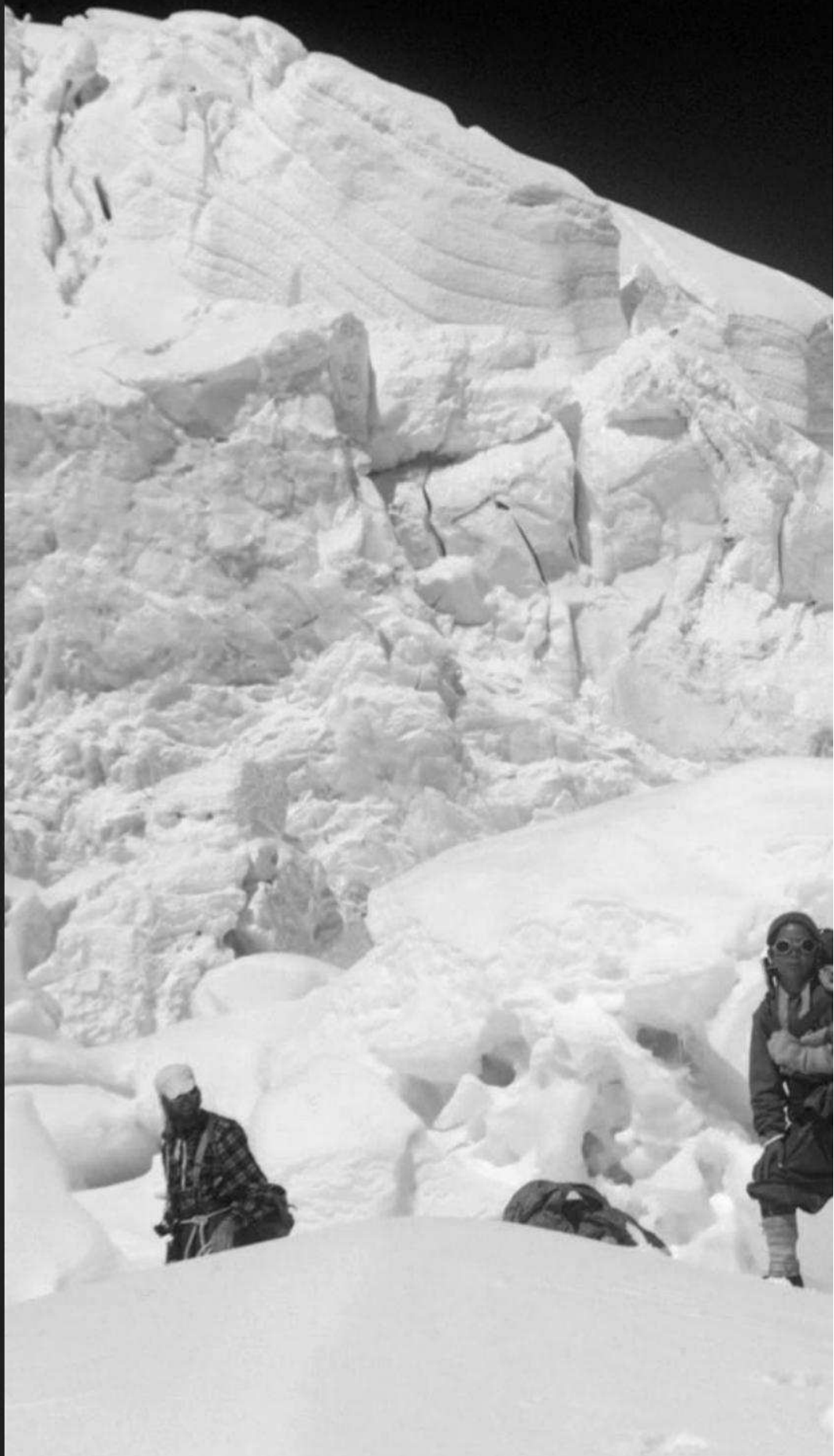
Designers Peter Laws, Malcolm Parchment

Picture Researcher Louise Thomas

Written by Ed Douglas

Additional writing Richard Gilbert,
Philip Parker, Alasdair Macleod

Discover more at
www.dk.com

OBSAH

ÚVOD	8	JAMES HUTTON	56	ZLATÝ VĚK ALPINISMU	112
PRVNÍ HOROLEZCI	10	HOROLEZECKÉ VYNÁLEZY: CEPÍN	58	PŘEHLED	114
PŘEHLED	12	HORACE-BÉNÉDICT DE SAUSSURE	60	LEZENÍ JE V MÓDĚ	116
DO HOR ZA PŘEŽITÍM	14	FRANZ JOSEF HUGI	64	ALFRED WILLS	118
LEDOVÝ MUŽ ŮTZI	16	JAMES DAVID FORBES	66	JOHN BALL	120
HANNIBAL	20	PORTRÉT HORY: MONT BLANC	68	CHRISTIAN ALMER	122
CO JSOU TO HORY	22	ALEXANDER VON HUMBOLDT	70	ŽIVOUČÍ HORY: ALPŠTÍ HORŠTÍ VŮDCI	124
MNICH FA-SIEN	24	LOUIS AGASSIZ	72	MELCHIOR ANDEREGG	126
PORTRÉT HORY: KILIMANDŽÁRO	26	ŽIVOUČÍ HORY: LEDOVÉ MUMIE	74	JOHN TYNDALL	128
KÚKAJ	28	KULTURNÍ VÝŠINY	76	LESLIE STEPHEN	134
HORY A KŘESŤANSTVÍ	34	CASPAR WOLF	78	CENA DOBRODRUŽSTVÍ	136
PETRARCA	36	GABRIEL A MATHIAS LORY	80	CHARLES HUDSON	138
ANTOINÉ DE VILLE	38	J. M. W. TURNER	82	PORTRÉT HORY: MATTERHORN	140
JOSIAS SIMMLER	40	ZÁŽITKY Z HOR: POEZIE	84	EDWARD WHYMPER	142
HOROLEZECKÉ VYNÁLEZY: LANO	42	JOHN RUSKIN	86	JEAN-ANTOINE CARREL	146
KONRAD GESNER	44	PRVNÍ LIDÉ NA VRCHOLECH	90	ZÁŽITKY Z HOR: O HORÁCH SE PÍŠE	148
JOHN EVELYN	46	WILLIAM WINDHAM	92	„POHODOVÝ DEN PRO DÁMU“	150
DO HOR ZA VĚDOU A UMĚNÍM	48	PACCARD A BALMAT	94	WALKEROVÁ A BREVOORTOVÁ	152
PŘEHLED	50	HOROLEZECKÉ VYNÁLEZY: MAČKY	98	ELIZABETH LE BLONDOVÁ	156
NOVÉ OBZORY	52	PARADISOVÁ A D'ANGEVILLEOVÁ	100	FREDA DU FAUROVÁ	158
JOHANN JAKOB SCHEUCHZER	54	RODINA MEYEROVA	102	ZROZENÍ MODERNÍHO ALPINISMU	160
		GOTTLIEB STUDER	104	ADOLPHUS MOORE	162
		PLACIDUS A SPESCHA	106	CLINTON DENT	164
		PETER CARL THURWIESER	108	ALEXANDER BURGNER	166
		ALBERT SMITH	110	ALBERT FREDERICK MUMMERY	168
				BRATŘI ZSYGMONDYOVI	172
				EUGEN GUIDO LAMMER	174
				PAUL PREUSS	176

MIMO ALPY 178

PŘEHLED 180

VELKÁ POHOŘÍ 182

MARTIN CONWAY 184

DOUGLAS FRESHFIELD 186

ŽIVOUČÍ HORY: PANDITI 190

FANNY BULLOCKOVÁ WORKMANOVÁ 192

ALEXANDER KELLAS 194

OSCAR ECKENSTEIN 196

VÉVODA ABRUZZSKÝ 198

ZÁŽITKY Z HOR:
FOTOGRAFIE 200

LEZENÍ V NOVÉM SVĚTĚ 202

CONRAD KAIN 204

PORTRÉT HORY: DENALI 206

MATTHIAS ZÜRBRIGGEN 208

ALPINISMUS V JAPONSKU 210

ARICUNE „JUKO“ MAKI 212

HOROLEZECKÉ VYNÁLEZY:
MAPOVÁNÍ 214

SOUBOJ S TITÁNY 216

PŘEHLED 218

NEJŽASNĚJŠÍ SHOW PLANETY 220

FRANCIS YOUNGHUSBAND 222

SOMERVELL A NORTON 224

PORTRÉT HORY: MOUNT EVEREST 226

GEORGE MALLORY 228

HOROLEZECKÉ VYNÁLEZY:
KYSLÍKOVÉ PŘÍSTROJE 232

PAUL BAUER 234

WILLO WELZENBACH 236

WILLY MERKL 238

BRATŘI ABALAKOVVI 240

ZADNÍ STRANA OBÁLKY 242

TILMAN AND SHIPTON 244

CHARLES HOUSTON 248

FRITZ WIESSNER 250

ZÁŽITKY Z HOR:
FILM 252

HIMÁLAJSKÝ ZLATÝ VĚK 254

HERZOG AND LACHENAL 256

HERMANN BUHL 258

KURT DIEMBERGER 260

ŽIVOUČÍ HORY: ŠERPOVÉ 262

EDMUND HILLARY 264

TENZING NORKEJ 266

COMPAGNONI A LACEDELLI 270

BAND A BROWN 272

COUZY A TERRAY 276

HORNBEIN A UNSOELD 278

VĚK EXTRÉMŮ 282

PŘEHLED 284

SEVERNÍ STĚNY 286

EMILIO COMICI 288

ANDERL HECKMAIR 290

RICCARDO CASSIN 292

NEPSANÁ PRAVIDLA 294

WALTER BONATTI 296

DON WHILLANS 298

CHRIS BONINGTON 300

YVON CHOUINARD 302

DOUG SCOTT 304

PORTRÉT HORY:
CERRO TORRE 306

REINHOLD MESSNER 308

JERZY KUKUCZKA 312

ŽENY MEZI HOROLEZCI 314

WANDA RUTKIEWICZOVÁ 316

CATHERINE DESTIVELLEOVÁ 318

KITTY CALHOUNOVÁ 322

HOROLEZECKÉ
VYNÁLEZY: JIŠTĚNÍ 324

RYCHLE A NALEHKO 326

WOJCIECH KURTYKA 328

ALEX MACINTYRE 330

ANDREJ STREMFELJ 332

ERHARD LORETAN 334

ZÁŽITKY Z HOR:
HOROLEZECKÉ BESTSELERY 336

MICK FOWLER 338

THOMAS A ALEX HUBEROVI 340

ROLANDO GARIBOTTI 342

STEVE HOUSE 344

GIRIGIRI 346

ŽIVOUČÍ HORY:
PROFESIONÁLNÍ HOROLEZCI 348

REJSTRÍK HOR 350

REJSTRÍK 352

PODĚKOVÁNÍ 358

ÚVOD

Neexistuje žádný smysluplný důvod, proč zlézat hory. Proč riskovat život či končetiny jen kvůli nějakému krásnému štítu nelze často zdůvodnit jinak, než „proto, že tam je“, jak to kdysi slavně vyjádřil George Mallory. Horolezci se přitom v honbě za těžko definovatelnými cíli vybičovali až na samou hranu fyzická – aby vystoupali nahoru, pak ještě výš, ještě složitější nebo prostě ještě krásnější cestou. Není proto divu, že jejich výkony vždy přitahovaly široké publikum.

Horské masivy zely po celá tisíciletí prázdnotou. Lidé je vnímali jako nebezpečné, nehostinné a záhadné, jako domovy bohů či monster, kterým se vyhýbá každý, snad s výjimkou několika obchodníků či náboženských sekt vyhledávajících samotu. V Evropě začal všeobecný strach z hor ustupovat s příchodem renesance, kdy horolezci,

jako například Švýcar Konrad Gesner, zbořili místní mýty výstupem na Mount Pilatus. Gesnerovo vyprávění o zážitcích a hlavně o radosti, již v horách nalezl, inspirovalo mnoho následovníků a již v polovině 19. století zažíval alpinismus svůj Zlatý věk. Horolezci, převážně z řad anglických gentlemanů, soupeřili o prvovýstupy na nejvyšší vrcholky Alp, čímž dali vzniknout novému sportovnímu odvětví – horolezectví. Také ženy začaly vyhledávat svobodu hor, protože se v nich cítily méně svázané společenskými konvencemi.

První neštěstí v historii sportu na sebe nenechala příliš dlouho čekat. Prvovýstup Edwarda Whympera na Matterhorn v roce 1865 se změnil v tragédii, když při sestupu zahynuli čtyři jeho partáci. V tu chvíli započaly diskuze, táhnoucí se až do dneška. Stojí takové riziko za to?

ŽIVOT V KOSTCE

- **Narozen v době bronzové** v oblasti italského Jižního Tyrolska.
- Pravděpodobně náleží ke kulturnímu společenství s označením Tamins-Carasso-Isera 5, tedy k **nejstarší nezávislé alpské kultuře**.
- Požívá patrně **vysokého postavení**, ale jeho povolání neznáme. Mezi možnosti patří šaman (březovník), obchodník (pazourkové nástroje), lovec nebo pastevec.
- **Umírá násilnou smrtí**, utrpěl zranění šípem do ramene a úder do hlavy.
- Jeho ostatky dnes odpočívají v Jiho-tyrolském archeologickém muzeu v italském Bolzanu.

LEDOVÝ MUŽ
ÖTZI

PRVNÍ ZNÁMÝ ALPINISTA NA SVĚTĚ

JIŽNÍ EVROPA

CCA 3000 PŘ. N. L.

OBJEV 5000 LET STARÉ MRTVOLY pohřbené v ledu v alpském průsmyku mezi Rakouskem a Itálií přinesl v roce 1991 vůbec první důkaz o lidském pronikání do horských oblastí. Významně také změnil naše chápání neolitického života v Evropě. Mrtvola – okamžitě překřtěná na ledového muže Ötziho, podle öztalské oblasti Alp, kde byla nalezena – byla neuvěřitelně dobře zakonzervovaná ledem, v němž ležela, a brzy se stala archeologickou senzací. Důvody Ötziho alpského putování jsou nejasné, ale můžeme ho považovat za prvního známého horolezce.

19. září 1991 vystoupili dva němečtí turisté, Erika a Helmut Simonovi, na 3516 metrů vysokou Fincilspitze na pomezí Itálie a Rakouska. Při sestupu do sedla Tisenjoch sešli cestou k nedaleké chatě Similaun z hlavní stezky. Narazili na nízký kamenný val, uzavírající dlouhou úžlabinu vyplněnou ledem. Z něho čnělo cosi, co se zdánlivě jevilo jako hromada odpadků.

Když se ale podívali zblízka, ke své hrůze spatřili lidskou hlavu a tělo vyčnívající z vrstvy ledu, částečně roztáté nezvykle teplým letním počasím. Rychle došli na horskou chatu, kde svůj nález ohlásili správci. V tu chvíli nic nenasvědčovalo tomu, že by tělo mohlo patřit někomu jinému než některému z turistů, kteří se v této oblasti občas ztratí.

Tělo ledového muže bylo nalezeno ve výšce 3210 m n. m. na okraji Niederjochfernerského ledovce, jenž za 70 let od doby, kdy byla na konci 1. světové války vyměřena hranice mezi Rakouskem a Itálií, ustoupil. Změny v topografii vedly k počátečním nejasnostem, na které straně hranice bylo tělo nalezeno. Iniciativy se nicméně chopili Rakušané a 20. září pro něj přiletěl vládní záchranný vrtulník. Mrtvola za tu dobu sice vystoupila z ledu o dalších deset centimetrů, ale záchranářům se jí nepodařilo vyprostit ani za pomoci pneumatické sběječky. Takže zase

odletěli, přičemž s sebou odvezli cepín, který našli na nedaleké plošině, aby mohli rozhodnout, patří-li tělo současnému turistovi, či někomu daleko staršímu.

UNIKÁTNÍ OBJEV

Následujícího dne přišli na scénu italský horolezec Reinhold Messner (viz str. 308-311) a jeho parták Hans Kammerlander, kteří se náhodou pohybovali v dané oblasti. Objevili další artefakty včetně krabice z březové kůry, boty a luku. 23. září se druhé záchranné výpravy konečně podařilo tělo vyprostit z ledu a odvézt ho spolu s různými částmi oděvu a dalšími artefakty pohřebním vozem do rakouského Innsbrucku k regulérní pitvě.

Messner se domníval, že by tělo mohlo být staré několik stovek let. Když se ale na tělo den po pitvě podíval archeolog Konrad Spindler, vyšla najevo šokující pravda: mrtvola byla stará 5000 let. Šlo o nejlépe zachovalé tělo z dané éry, navíc s oblečením a nástroji, každodenními potřebami neolitického člověka.

SYMBOL POSTAVENÍ
S MĚDĚNOU HLAVOU

V Ötziho dobách sloužily sekery jako symboly společenského postavení, což vedlo některé z vědců k domněnkám, že se mohlo jednat o kmenového vůdce. Sekeru mohl používat k odlamování ledu.

ZAVRAŽDĚN V HORÁCH

Archeologové za pomoci forenzních metod poskládali z úlomků obrázek Ötziho smrti v Ötzalských Alpách (na fotografii). Důkazy svědčí o tom, že jeho poslední dny byly vyčerpávající a násilné. Putoval z předalpských oblastí do horských údolí a pak výš na Tisenjoch, kde podlehl zraněním.

ZAMRZLÝ V ČASE

Obrázek Ötziho těla krátce po jeho objevení. Bylo nejprve pohřbeno pod sněhem a následně i pod ledem, což zabránilo rozkladu. Tělo mělo dokonce zachovalé oční bulvy.

TAJEMSTVÍ LEDOVÉHO MUŽE

Důkladné archeologické ohledání místa nálezů na počátku října odhalilo další artefakty včetně pláště ze tkané trávy, který ledový muž nosil jako vrchní vrstvu. V tu chvíli už se zodpovědnosti za Ötziho chopily úřady v italském Bolzanu, protože detailní průzkum oblasti potvrdil, že se tělo našlo těsně za hranicí na italském území. Nové ohledání místa následujícího července přineslo objev dalších osobních předmětů ledového muže, menší kousky svalů a vlasů, a dokonce jeden nehet.

V tu dobu už se rozběhla lékařská pozorování za účelem zjistit o ledovém muži co nejvíc informací, přestože se zatím zaměřovala spíše na jeho fyzický stav než na to, kdo byl a proč skončil mrtvý v opuštěném alpském sedle.

S výjimkou levého stehna, poškozeného při prvním pokusu tělo vyprostit, byl Ötzi téměř nedotčený. Když zemřel, přikryla ho vrstva sněhu propouštějící vzduch. To umožnilo odstartovat pomalý proces vysušení mrazem, takže jeho tělo zůstalo pružné a dalo se s ním hýbat, aniž by se rozpadlo, a to i po 5000 letech.

Šlo o dospělého muže, vysokého asi 159 centimetrů, vážícího asi 50 kilogramů, s tmavými vlasy a nejspíš plnovousem, přestože se mu na hlavě nic nezachovalo. Zuby měl bez kazů, ale obroušené drobnými kamínky, které se dostávaly při mletí do zrní. Měl zcela

zhojenou zlomeninu na levé straně žebér a další nezhojenou na pravé, k té patrně došlo těsně před smrtí.

Tato hrubá data o mrtvole spolu s jejím neuvěřitelným stářím přinesla dostatek překvapení. Ale teprve důkladný průzkum artefaktů nalezených spolu s ní a ještě důkladnější analýza těla dokázaly v průběhu následujících deseti let přivést Ötziho příběh k životu.

OBLEČEN DO VYSOKÝCH HOR

Ať už byl Ötzi kdokoli, jeho oblečení nasvědčovalo tomu, že se do hor nevypravil úplně bez přípravy. Většina nalezeného oblečení z neolitických dob (mimořádně jen velmi malé útržky) byla tkaná, zatímco šaty ledového muže byly vyrobeny hlavně z kůže a kožichů, byly tedy daleko vhodnější do mrazivých podmínek vysoko v Alpách.

Měl čepici z medvědího kožichu, zavazovanou dvěma koženými řemínky, po kolena sahající horní část oblečení z dlouhých obdélníkových pásů koží kůže, sešitých dohromady, k tomu nohavice z koží kůže. Pod nimi nosil koženou bederní roušku a přes to všechno plášť utkaný z trávy, patrně zajišťující ochranu před větrem a deštěm, ale

VYPROŠTĚNÍ Z LEDU

Za pomoci lyžařských holí a cepinů se skupině podařilo tělo po čtyřech dnech vyprostit. Procesu nebyl přítomen nikdo z archeologů, proto byl celý natočen na video.

sloužící také jako jednoduchá matrace nebo přikrývka při spánku.

Ōtzi cestoval plně vyzbrojen. Sekera, jejíž měděná hlava napovídala, že žil v dobách, kdy se už Evropou šířilo umění kovotectví, byla vůbec první nalezenou prehistorickou sekerou zcela zachovalou včetně rukojeti.

Dále měl u sebe pazourkovou dýku s trojúhelníkovou čepelí a „retušér“ – specializovaný nástroj určený k drobným a složitým dokončovacím pracím na pazourkovém nářadí. Zbytky sítě, dost možná používané k lovu zajíců, ukazují, že byl připraven i na lov. Některé indicie ale také nasvědčovaly tomu, že domov opustil ve spěchu. Jeho luk, vyrobený z 1,8 m dlouhého tisového prutu, nebyl dokončen, patrně si ho byl nucen vyrobit až na pochodu. V toulci měl pouze dva hotové šipy s pazourkovým hrotem a tučet neobroušených násad bez hrotu.

RODÁK Z ALP

Ōtzi si na své poslední cestě nesl jakýsi batoh či košík, vyrobený z modřínu a lisky, dvě krabičky z březové kůry, z nichž jedna byla uzpůsobena k přepravě popela na zahřátí, a několik úlomků březovnicku, možná na podpal.

Dále byly nalezeny předměty, jejichž účel není zcela zřejmý, například malý střepec nebo pár rohů kozorožce. Podle obsahu žaludku naposledy jedl dušené maso se zeleninou a divokým obilím, předchůdcem pšenice. Z toho všeho se dá usuzovat, že Ōtzi nebyl v horách žádným nováčkem, a pozdější analýza habrového pylu, nalezeného na jeho těle, dokázala, že se zastavil a napil vody v Katherinabergu, dvanáct hodin chůze od místa, kde zemřel.

Jestli šlo v té době o jeho domovskou vesnici, není známo. Analýza izotopů z jeho zubů určila, že jako dítě žil buď v horní části údolí Eisack, nebo v dolní části údolí Pusack v oblasti italského Bolzana.

NÁSILNÁ SMRT

Vědci se původně domnívali, že Ōtzi zemřel přibližně v září. Způsob, jakým byly uspořádány předměty z jeho vlastnictví – sekera na jedné plošině, toulec na druhé – nasvědčují tomu, že jeho smrt byla nehoda. Spekulovalo se o tom, že do hor vyrazil buď záměrně jako obchodník či pastýř, nebo že byl vyhnán z domova, v úzlabině nalezl úkryt, ale zemřel na podchlazení.

Období jeho smrti bylo následně upraveno kvůli přítomnosti habrového pylu. Musel tedy zemřít na konci jara či na začátku léta, nicméně v době, kdy na cestě ještě neroztál všechen sníh.

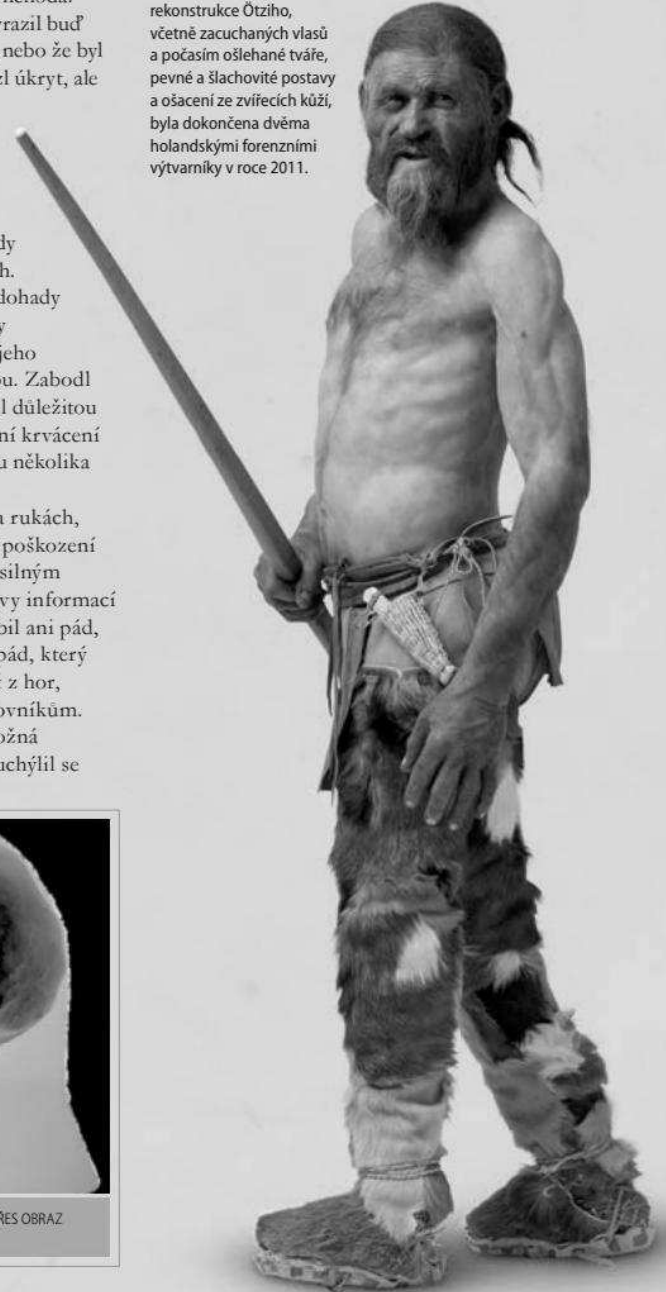
A pak, v roce 2001, předchozí dohady o způsobu smrti převrátily na ruby rentgenové snímky. Ty odhalily v jeho levém rameni pazourkový hrot šípů. Zabdol se mu jen těsně vedle plíce, porušil důležitou tepnu, což muselo způsobit masivní krvácení a pravděpodobně smrt v horizontu několika minut.

Vědci také objevili odřeniny na rukách, nasvědčující boji z blízka, a těžké poškození na zadní straně lebky, způsobené silným úderem nebo pádem. Z této záplavy informací je zřejmé, že ledového muže nezabil ani pád, po němž by zemřel na místě, ani pád, který by ho uvěznil bez možnosti odejít z hor, jako se to stalo tolika jeho následovníkům. Je evidentní, že byl zavražděn. Možná utíkal před násilnými útočníky a uchýlil se

do krajiny, která, přestože nehostinná, mu nebyla zcela cizí. Jestli daným místem prošel někdy předtím, nelze určit, ale zabili ho lidé, nikoli hory.

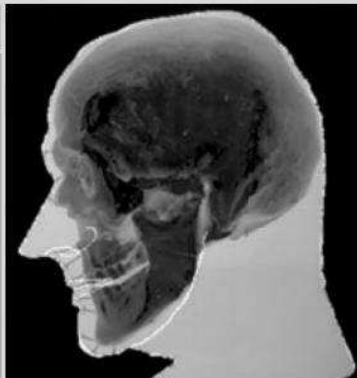
LEDVÝ MUŽ ZNOVU OŽIVÁ

Tato naturalistická rekonstrukce Ōtziho, včetně zacuchaných vlasů a počasím ošlehané tváře, pevné a šlachovité postavy a ošacení ze zvířecích kůží, byla dokončena dvěma holandskými forenzními výtvarníky v roce 2011.

ŌTZIHO OCHRANA

Dnes se Ōtziho mumie spolu s artefakty, nalezenými spolu s ní, nacházejí v Jihotyrolském archeologickém muzeu v italském Bolzanu, kde jsou předmětem dalších zkoumání. Mumie je umístěna ve složité chladicí komoře udržující stálou teplotu -6 °C a relativní vlhkost 98 %, simulující tak věrně podmínky ledu, v němž byla nalezena. Návštěvníci se na tělo mohou podívat malým průzorem. K dvacetiletému výročí nálezu vědci zpracovali nové modelové rekonstrukce založené na tomografických skenech, trojrozměrný obraz jeho lebky, infračervené fotografie a další materiály. Neuvěřitelně živé výstupy, zveřejněné v roce 2011, ukazují muže, jenž vypadá daleko starší než na 45 let – což je věk, v němž podle vědců Ōtzi zemřel.

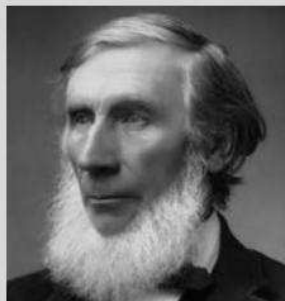
TVAR ŌTZIHO TVÁŘE, PROMÍTNUTÝ PŘES OBRAZ JEHO LEBKY.

JOHN TYNDALL

GLACIOLOG A PŘUKOPNÍK ALPINISMU

IRSKO

1820–1893

JEDEN Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH VĚDCŮ viktoriánské éry je dodnes známý tím, že dokázal, že atmosféra Země způsobuje skleníkový efekt. Houževnatý, okouzující a upřímný Tyndall využil svého intelektuálního nadání k úniku z chudoby dětství a stal se z něj vášnivý popularizátor vědy. Když kvůli zájmu o glaciologii navštívil Alpy, propadl horám a lezení. Jeho výstup na Weisshorn v relativně pokročilém věku 36 let patří k jednomu z milníků Zlatého věku.

Ke konci dlouhé a úspěšné kariéry promluvil Tyndall o svém životě na večeri pořádané na jeho počest. „Ve své době jsem vylezl na několik těžkých hor,“ řekl, „ale nejtěžší výstup, jaký jsem v životě absolvoval, byl od břehů řeky Barrow k těm temžským.“

Řeka Barrow teče v jeho rodném okrese Carlow, kde jeho rodiče vložili to málo, co měli, do vzdělání svých dětí. Tyndall vynikal v algebře, trigonometrii a geometrii, ale na univerzitu se nedostal kvůli nedostatku peněz. Místo toho se zapojil jako kreslič do vládního mapování Irska. V roce 1842 byl přeložen do anglického Prestonu, odkud

byl později propuštěn kvůli protestům proti nedůstojným pracovním podmínkám. Po lukrativních zakázkách, kdy v dobách železniční mánie v polovině 40. let 19. století pracoval jako průzkumník v Manchesteru a Halifaxu, se ocitl znovu bez práce, a přijal proto místo pedagoga na Queenwood College v Hampshire, nedávno založené kvakerským učitelem Georgem Edmondsonem. Queenwood, orientovaná na vědu, byla první školou v Británii, jež měla chemickou laboratoř. Tyndall se ale dlouho nezdržel. Jakmile si našel dost peněz, odjel spolu s kolegy z Queenwoodu, chemikem Edwardem Franklandem, na německou univerzitu v Marburgu, kde proletěl studiem a v rekordním čase získal doktorát. Následně spolupracoval s německým fyzikem Rudolfem Kohlrauschem na výzkumu diamagnetismu, jen těsně předtím objeveném anglickým vědcem Michaellem Faradayem. Začala Tyndallová kariéra vědce.

VĚDEC A GLACIOLOG

Mezi vědeckou smetánku nicméně Tyndalla dostaly jeho pedagogické schopnosti. Na setkání Britské asociace v Ipswichi v roce 1851 ho slyšel přednášet Faraday a později, na začátku roku 1853, Tyndall oslnil i přednáškou pro Royal Institution. Brzy nato se tamtéž stal profesorem přírodní filozofie a v roce 1867 vystřídal právě Faradaye na místě superintendenta. Jeho vědecká kariéra měla široký záběr a důležitý dosah, míšil teorii s praxí, přičemž někdy, podle jeho kritiků, kvůli nadměrné horlivosti i chyboval.

ŽIVOT V KOSTCE

- Narodil se do relativně chudé irské rodiny, ale stává se **gigantem viktoriánské vědy**.
- Studuje na univerzitě v Marburgu v Německu, kde **propadne Alpám**.
- Jeho práce v glaciologii vzbouzí **zájem o horolezectví**.
- Jeho memoáry *Glaciers of the Alps* se stávají milníkem v tzv. „**ledovcových válkách**“.
- Několikrát vystupuje na Mont Blanc, **nejvyšší horu Alp**.
- Jako **první vystupuje na Weisshorn** a dostává se i téměř na vrchol Matterhornu.
- Roku 1887 odchází do důchodu a později umírá na **nechtěné předávkování** chloralhydrátem, jež užívá k léčbě nespavosti.

BOD VARU VE VÝŠCE

Kvůli vědeckým pokusům vynesl Tyndall na vrchol Finsteraarhornu tuto soupravu k vaření vody.

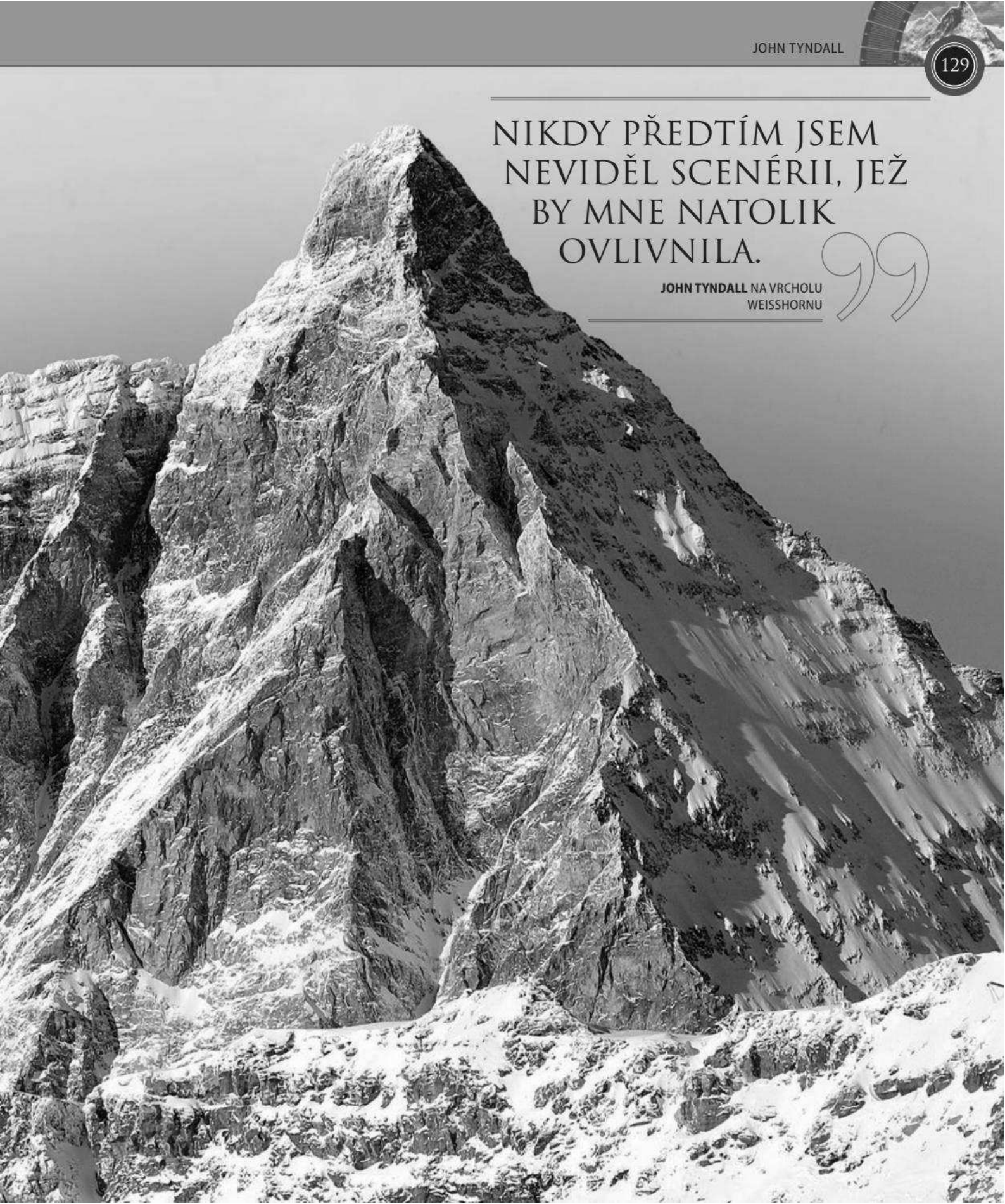

PIC TYNDALL

Rok před prvním pokusem Edwarda Whympera se Tyndall dostává jen několik stovek metrů pod vrchol Matterhornu. Po dosažení vrcholu, později pojmenovaném na jeho počest – Pic Tyndall, na fotografii vlevo od vrcholu – už ale jeho skupina nedokáže pokračovat výš. V rozeklaném hřebenu, oddělujícího je od hlavního vrcholu, zeje hluboká, nepřekonatelná trhлина. „Vrchol se nacházel, téměř co by kamenem dohodil,“ napsal Tyndall později, „a myšlenka na ústup byla nade vše hořká.“

NIKDY PŘEDTÍM JSEM
NEVIDĚL SCENÉRII, JEŽ
BY MNE NATOLIK
OVLIVNILA.

JOHN TYNDALL NA VRCHOLU
WEISSHORNU

Skleníkový efekt demonstroval na kapacitě různých plynů pohlcovat vyzařované teplo. Tyndall ale patřil také k inovátorům v oblasti laboratorního vybavení a praktické zkušenosti, jež nabyl jako kartografický průzkumník, využíval k osvětlení svých intelektuálních vhladů.

Věda ho také zavedla do hor. V roce 1849, po zkouškách v Marburgu, prošel Tyndall Švýcarsko, překonával nebezpečné ledovce, spal pod širým nebem a žil z chleba a mléka, aby ušetřil vzácné peníze. Němčinu ovládal dost na to, aby jako turista nevyčnival, a se svými spolecestujícími si vyměňoval citáty německého básníka Friedricha Schillera. O sedm let později, už jako profesor

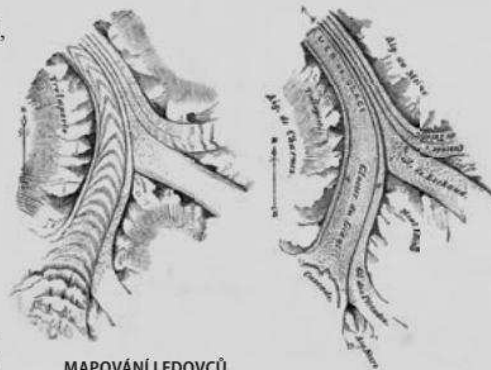
na Royal Institution, se Tyndall do Alp vrátil, tentokrát s anglickým biologem Thomasem Huxleym, kvůli výzkumu. V tu chvíli se v něm probudila opravdová vášeň pro hory. Později prohlásil: „Ledovce a hory ve mně vzbuzují zájem přesahující ten vědecký. Jsou po mně zdrojem života a radosti.“ Tak započal patnáct let horolezectví.

VÁŠEŇ PRO ALPY

V roce 1857 zlezl Tyndal s anglickým matematikem Thomasem Hirstem, přítelem z halifaxských časů, Mont Blanc. Byl to jeho první velký výstup a Tyndall u něj předvedl svou charakteristickou kuráž, kombinovanou s nebojácným přehlížením hrozcích

PŘIPRAVENI NA VÝSTUP

Průvodce Johann-Joseph Bennen (vpravo) pózuje před výstupem se svým alpenštokem. Tyndall si s Bennenem vytvořil blízký pracovní vztah a lezl s ním po celou svou horolezeckou kariéru.

MAPOVÁNÍ LEDOVCŮ

Tyndall pořídil podrobné kresby mnoha ledovců, včetně těchto z Mer de Glace na severních svazích masivu Mont Blancu ve Francii.

nebezpečí. Následující rok vynesl kvůli pozorování na vrchol Finsteraarhornu soupravu na vaření vody, již používal k experimentům ve výškách, a dalekohled. Johann-Joseph Bennen, jeho švýcarský průvodce, navrhl se při sestupu navázat na lano: „Neboj se nic. Jestli upadneš, chytím tě.“ Nakonec ale uklouzl Bennen, strhl svého klienta s sebou a oba se zastavili až poté, co Tyndall zarazil svůj cepín do sněhu.

V roce 1857 vylezl Tyndall dvakrát v jednom týdnu na Monte Rosu, podruhé sám, nikoli kvůli vědeckým účelům, ale jednoduše kvůli „nepopsatelné kráse rána“, která ho naplňovala „touhou spatřit svět z vrcholu Monte Rosy“. Jako vědec ale nepřestal pozorovat alespoň své rozpoložení a výkonnost. Popsal, jak se mu „málem rozteklo maso“ poté, co téměř přišel o cepín, protože bez něj by nedokázal bezpečně sestoupit.

Výzkumy, na nichž Tyndall v té době pracoval, vyšly v roce 1860 v díle *The Glaciers of the Alps*. Předpokládal, že s vydáním knihy jeho zájem o Alpy opadne, ale cítil, jak ho stále přitahují. Stejně jako Huxley patřil Tyndall ve sporu vědy a církve mezi největšími zastánci agnosticizmu, přiznal se ale, že mu pohled na milované hory přináší hluboké náboženské pocity.

TYNDALLŮV SENDVIČ

Tyndall lezl nejraději jen v lehkém oblečení a s minimem jídla. Při výstupu na Monte Rosu v roce 1858 si počítal, že mu dostatek energie na celý výstup zajistí jeden sendvič se šunkou, a žádné další jídlo si tedy ani nenesl. Napsal: „Věděl jsem, jakou nesmírnou mechanickou sílu představují čtyři unce chleba a šunka, nebál jsem se tedy ani v nejmenším neúspěchu zapříčiněného nedostatkem potravy.“

HOROLEZCI

PŘÍBĚHY O ODVAZE A DOBÝVÁNÍ HOR

„POTKAJÍ-LI SE LIDÉ A HORY,
ODEHRAJÍ SE ÚŽASNÉ VĚCI.“

MATTERHORN WILLIAM BLAKE

VELKOLEPÁ A PŘEHLEDNÁ ENCYKLOPEDIE NEJVĚTŠÍCH SVĚTOVÝCH
HOROLEZCŮ – KÝM BYLI, KAM CESTOVALI A JAK SVÝMI POČINY PŘISPĚLI
VĚDĚ ČI K NAPLNĚNÍ SEBE SAMA

BOHATĚ ILUSTROVANÉ VYPRÁVENÍ POPISUJE AMBICE HOROLEZCŮ I DŮVODY,
PROČ JEJICH VÝPRAVY KONČILY TRIUMFEM, ČI TRAGÉDIÍ

OSOBNÍ VZPOMÍNKY – NEZŘÍDKA VYJÁDŘENÉ VLASTNÍMI SLOVY HOROLEZCŮ
VYPOVÍDAJÍ O JEJICH ODVAZE I SCHOPNOSTI ČELIT NEPŘÍZNÍM OSUDU

SPECIÁLNĚ ZPRACOVANÉ POPISKY VÝSTUPOVÝCH TRAS ZNÁZORNŮJÍ
JEJICH DLOUHÉ A NEBEZPEČNÉ CESTY NA VRCHOLY

Royal
Geographical
Society
with IBG

Advancing geography
and geographical learning

Discover more at
www.dk.com

BELETRIE OPRAVDOVÉ PŘÍBĚHY

9 788075 654076

MOC 798 Kč WWW.JOTA.CZ

